

SLOVENSKA SODOBNA LITERARNA USTVARJALNOST TUDI KOT VIR NOVIH JEZIKOVNIH ZMOŽNOSTI

Andreja Žele

Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK 808.1(=163.6)"20":811.163.6'373.611'367

Umetniška beseda kot odraz vsakdana lahko prinaša najbolj pestro paleto neomejene jezikovne rabe in del umetniške ustvarjalnosti seveda postane jezikovna ustvarjalnost. Tu se drznost, eksperimentiranje in izzivanje v družbi neposredno odražajo v jeziku, v novotvorbah tako v leksiki kot v skladnji.

literarna ustvarjalnost, jezikovne zmožnosti, leksika, besedotvorje, pomenotvorje

Literature as a reflection of everyday life, both in terms of content and language, can result in a diverse range of unlimited language use, while a part of artistic creativity becomes, of course, linguistic creativity. Here boldness, experimentation and social provocation are directly reflected in the language, as new lexical and syntactical formations.

literary creativity, linguistic ability, lexicon, word-formation, semantics

1 Uvod

Umetniška beseda kot odraz vsakdana lahko prinaša najbolj pestro paleto neomejene jezikovne rabe in del umetniške ustvarjalnosti seveda postane jezikovna ustvarjalnost. Ravno v leposlovju je živahno delovanje besedotvorja in z njim povezanega besedilotvorja konkreten pokazatelj, kam težijo spremembe različnih jezikovnih rab znotraj določenega jezika; tu se drznost, eksperimentiranje in izzivanje v družbi neposredno odražajo v jeziku, v novotvorbah tako v leksiki kot v skladnji. Jezikovna ustvarjalnost in samoniklost slovenščine se še zlasti eksplicitno odražata v (novo)tvorjenkah, ki odpirajo pretvorbena-tvorbene zmožnosti med skladnjo in tvorjeno leksiko.

Novotvorjenke (zlasti različni tipi zloženek in višjestopenjskih izpeljank) pričakovano sooblikujejo slovenščino, in sicer v najširšem smislu v sodobnem literarnem ustvarjanju, ko se lahko v različnih žanrih na različne načine različni sociolekti združujejo s knjižno slovenščino.¹ Kajti posebna naslada vsakega ustvarjalca je, da poleg vsebine ustvari zanjo tudi čimbolj primeren izraz; poleg vsega mora biti tudi besedni stilist.

¹ Na poseben status jezika leposlovnega ustvarjanja je bilo že vseskozi opozarjano v smislu možne uporabe vseh sociolektov in dialektov s ciljem stalnega iskanja najprimernejšega poimenovanja za upovedovane vsebine; z vidika uporabljanega jezika se besedno ustvarjalnost obravnava tudi kot pozitivno oz. plemenito jezikovno odgovornost pisca in tudi kot njegov privilegij (Havránek 1963: 257, Jedlička 1970: 48, 164, Toporišič 2008: 243).

Za predstavitev, kako literarno ustvarjanje vpliva na aktualno besedotvorno dinamiko slovenščine, sem izbirala med našimi sodobnimi ustvarjalci, ki se dovolj intenzivno in prodorno ukvarjajo s slovenščino in jo zato tudi soustvarjajo; pri tem je pomembna tudi žanrska heterogenost izbranih del, ki posledično lahko ponudi dovolj obširen spekter pomensko in besedotvorno prenovljenega ali celo novega besedja.

Izbrala sem dve deli (*Galjot* (v nadaljevanju G) in *Katarina pav in jezuit* (v nadaljevanju KPJ)) Draga Jančarja, delo slovenskega prevajalca in pisatelja Branka Gradišnika (*V sencih pod zelenim zmajem* (v nadaljevanju VSZ)) in roman prvenec slovenskega pisatelja in prevajalca Andreja E. Skubica (*Grenki med* (v nadaljevanju GM)). Jančarjeva romana sta primera prenovitve zgodovinskega romana, zgodovinska je namreč samo lupina zgodbe *Galjota* (ki se dogaja na Nemškem, Kranjskem in v Sredozemlju v 17. stoletju), medtem ko je notranja zgodba aktualna protislovnost človeške tragične bivanjskosti in hkratnega upanja; podobno velja za zgodovinski roman *Katarina, pav in jezuit* (zunanja zgodba je 18. stoletje in čas romanj, tudi Slovencev, notranja pa boj za osmislitev lastnih življenj). V obeh romanih poskuša avtor skladno z vsebino oživiti ali prenoviti tudi slovensko besedje; tako je tudi besedam, vsaj navidezni zunanji patini, dodan nov oz. aktualen pomen – lahko bi govorili o poskusu besednega slikanja hkratne dvojnosti zunanje zgodovinske zgodbe in notranje aktualne bivanjske stiske s ključovalnim življenjskim vitalizmom. Veliko angažiranega aktualnega vitalizma tako v vsebini kot obliki prinaša »prevajalski« roman o različnih vsakodnevnih bivanjskih peripetijah tujcev v Ljubljani *Grenki med* Andreja E. Skubica; tako bivanjske kot jezikovne zadrege so bolj ali manj tudi inovativno ubesedene. Humoristično-potopisna zbirka kratkoproznih prispevkov Branka Gradišnika *V sencih pod zelenim zmajem* prinaša tudi ustrezno besedotvorno inovatorsko, igrivo in pomensko domiselno besedje, ki obenem angažirano aktualno odraža humorno-kritični odnos pisca do našega današnjega vsakdana.

2 Besedotvorne in pomenotvorne lastnosti novejših leksike

Tvorjenke v novejši slovenski prozi so vitalni pokazatelj trenutnih družbenih razmerij in družbene energije nasploh. S pogosto uporabljano sintagmo »sinhrono besedotvorje« so mišljene aktualne in tudi uresničevane besedotvorne zmožnosti v določenem jeziku, potencialni tvorci, preizkuševalci in uporabniki kar najširših tvorbenih zmožnosti v jeziku pa so pisatelji, pesniki in prevajalci.² Tako kratkočasne kratkoproznice B. Gradišnika skladno z besedilom ponujajo zlasti igrivo iznajdljive tvorjenke s takojšnjim učinkom, pomenskim in stilnim, medtem ko imajo tvorjenke v

² Pokazatelji trenutne vsesplošne jezikovne tvorbeno dinamike so besedilne zbirke s kar največ področij človekovega delovanja. Poleg posebej označenega gradiva navedenih avtorjev je primerjalno upoštevano (brez posebnih navedkov) novejšo leksemsko gradivo, zbrano za *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika* na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša in pa pogostnostno ter besedilno potrjeno v korpusih *Nova Beseda* (http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html) in *Gigafida* (<http://demo.gigafida.net/>). Tudi z informativno-normativnega vidika so potrebni oz. nujni podrobnejši opisi pri leksikološko-leksikografski obdelavi teh tvorjenk oz. izpeljank, kar je vključno z geslovníkom novejšega besedja predstavljeno in pokomentirano v inštitutski monografiji iz leta 2009 *Novejša slovenska leksika (v povezavi s spletnimi jezikovnimi viri)*.

Jančarjevih dveh romanih (G in KPJ) namen zdrzniti oz. presuniti bralca k razmisleku in delovati na dolgotrajnejši učinek s spremstveno stilno vlogo izrazne patine ali onomatopejskosti; slednje velja tudi za prevladujočo priložnostno besednozvezno leksiko v romanu A. Skubica (GM).

Stalno se ažurirajo osnovne vloge besedotvorja: poimenovalna, posamostalitvena, zgoštitvena, ekspresivna in stilna. Poimenovanje znotraj besedotvorja deluje tudi kot zgoščanje propozicije; že ustaljeni najbolj produktivni obrazili sta *-nje* in *-ost*, npr. *okostenevanje /slovenščinel* (VSZ 2008: 100), *pričevanjskost /gradul* (VSZ 2008: 100), *levropskal metodičnost* (VSZ 2008: 130), *nezaustavljivost* (GM 1999: 226), poleg drugih kot *očetovanje*, *izolativnost*, *razsrediščenost*. Produktivno je tudi obrazilo *-stvo*, ki označuje dejavnost: *balkanstvo* (VSZ: 240), *aferaštvo*, *črnograditeljstvo*, *strankarstvo*, *žeparstvo* (nasproti tudi *žeparjenju*).

Širina in svoboda literarnega ustvarjanja omogočata tudi sprotno nastajanje novotvorjenk, med katerimi je vedno več t. i. priložnostnic ali (še) neustaljenih novotvorjenk tipa *velikoljubljanec* (VSZ 2008: 15), *Slovenijec* (VSZ 2008: 231) *kmetavzarščina* (VSZ 2008: 98), *južnaščina* (VSZ 2008: 100), *fulkulščina*, *vseenost*, *stvarizem*, *klonomat* ipd.

Novejša leksika v slovenščini pomeni aktualizacijo besedotvorja kot procesualnega jezikovnega delovanja v konkretnih besedilih: aktualizira se razmerje netvorjeno – tvorjeno in hkrati z besedotvorjem tudi nove pomenotvorne zmožnosti obstoječih leksemov, npr. *stajkunizirati (sklade)*, *kokakolizacija in mcdonaldizacija*, *očetovanje*, *soproizvodnja (električne in toplotne energije)*, *odpadnik – odpadar*; bistveno sporočilno vrednost lahko imata tudi besedotvorna igra in ekspresija,³ npr. *foruumaš – forumaš*, *estradanje – e-stradanje*, *hudojček*, *všeček*, *sebek*; pomenljivo igrivo je tudi pomensko kalkiranje v smislu *brezplačni dolpoteg* (za download), *vsiljivo čivkanje na medmrežju* (za tvitanje na internetu) ipd.

2.1 Besedotvorne težnje novejše leksike

Znotraj sistemsko predvidljive tvorjenosti je treba poudariti zlasti višjestopenjsko izpeljavo in zlaganje z besednozvezno skladijsko podstavo, zunaj sistemsko predvidljive tvorjenosti je sklapljanje s prekrivanjem in krnjenjem.⁴

2.1.1

Višjestopenjske izpeljanke so dovolj tvorbeno enostavne in hkrati povedno uporabljive, da se tudi lažje ustalijo kot npr. tiste z dvomorfemskim *-nica* v *čokoladnica*, *klepetalnica*, *poletnica* in *-nina* v *pristopnina*; enkratni in posebni sta npr. *lomnina /nepremične svetlobe/* (G 1980: 135) ali *zračnina /skozi to naphanost/* (G 1980: 7); po analogiji sta z *-arna* tvorjeni *kruharna* ali *ploščarna*.

³ Zlasti na ta segment leksike je konec devetdesetih let prejšnjega stoletja opozoril Korošec (1998: 26–33).

⁴ Sistemsko predvidljiva tvorjenost se pri novejši leksiki pogosto omejuje na predvidljivo število morfemov v tvorjenki glede na predvidljivo število in zgradbo sestavin v skladijski podstavi, medtem ko je ključni pogoj, da bi se nove tvorjenke tako pomensko kot izrazno vključile v jezikovni sistem slovenščine, pretvorbena-tvorbena razmerje med tvorjenko in njeno skladijsko podstavo (Vidovič Muha 1988: 162; 2011: 297).

2.1.2

Med novejšimi zloženkami prevladujejo medponskoobrazilne zloženke z besednozvezno skladijsko podstavo tipa *samoponiževati se* (GM 1999: 117), *samovzdrževati se*, *fitnesscenter*, *internetkafe* s prevzetimi nesklonljivimi pridevniki in konverznimi pridevniki tipa *fitnes*, *internet*, *disko* ipd.; in še *kombilimuzina* (< limuzina kot kombi) in *elektromobil* (< (avto)mobil na elektriko).

Pri novejši leksiki se pojavlja nov tip stalnega pomenonosnega dela tvorjenke, ki ga pomensko še ne moremo posplošiti v obrazilo – to je afiksoid, in zato lahko govorimo o afiksoidnih zloženkah s priponskim afiksoidom oz. sufiksoidom tipa *-mat*, *-teka*, *-drom*, *-fil*, *-holik* *-manija* *-pat*, *-man*, npr. *mlekomat*, *DVD-teka*, *avtodrom*, *presofil*, *mlekoholik*, *darilomanija*, *meteoropat*, *walkman*, ali s predponskim afiksoidom oz. prefiksoidom tipa *avto-*, *ultra-*, *multi-*, *turbo-*, *paro-*, *mini-*, *maksi-*, *mikro-* v *avtoportret*, *ultramaron*, *multinacionalka*, *turboglasba*, *paroprepustnost*, *minibiografija*, *maksipoces*, *mikročip* ipd. Na meji med prefiksoidom in polnopomenskim prvim delom zloženke je tudi *sam-* v *samovzdrževanje*, *samozaposlitev*, ki je med najproduktivnejšimi v slovanskih jezikih (Zemska 2009: 57).

Novejši tip zloženek s črkovno sestavino tipa *e-*, *i-* ali *m-*, ki je hkrati določujoča sestavina jedrne sestavine, so t. i. *e*-tvorjenke, ki glede na ustaljeno rabo že sodijo v podtip *e-*, *m-*, *i-* zloženek. So pretvorbena-tvorbena predvidljive in imajo predvidljivo skladijsko besednozvezno podstavo s pridevniškoprilastkovno določujočo sestavino tipa *elektronski*, *mobilni* ali *internetni*: *e-knjiga*. Podobno, tako skladijskopodstavno kot besedotvorno, zgradbo imajo zloženke s kratično zvezo tipa *PIN-številka* (< PINovska številka) ali *C-vitamin* (< Cejevski vitamin).⁵

2.1.3

Manj pogoste pri novem nastajanju oz. manj pogoste novotvorjenke so: sestavljenke, zlasti glagolske: *razenergirati* *lkogal* (VSZ 2008: 165), *ojekleniti* *lznačaj kogal* (VSZ 2008: 30), poleg *prismsati*, *zamoralizirati*, *zatraviti*, *zerotizirati* ipd.; tvorjenke iz predložne zveze: *Inekolikor* *izmodriti lženol* (VSZ 2008: 125), vedno bolj pogoste so *ufilmirati*, *udružbiti*, *vprogramirati*; in modifikacijske izpeljanke: stilistična prvina v skladijski podstavi je kolikostni prislov ali prislov intenzivnosti, pozitivnega ali negativnega vrednotenja, ki izraža čustveno zaznamovanost: *pastirovati lovcel* (KPJ 2000: 48), *zvončkljati*, *davkovati*, *telefonariti*, *koketkati*, *kuhariti*, *šminkirati*, *paničariti*, *pipniti* ipd. (GM 1999, VSZ 2008).

2.1.4

Zunaj sistemsko predvidljive tvorjenosti je sklapljanje s prekrivanjem in krnjenjem, npr. *mrlobna* *lLjubljana* 'Ljubljana lenobna mrli' (VSZ 2008: 241); v tem smislu je vedno pogostejši pojav t. i. sklopljenih krnov, tj. sklapljanje nepredvidljivih krnov v smislu *blogaton* (< blogarski maraton), *moblog* (< mobilni blog) ipd. Višjo stopnjo predvidljivosti glede na dosedanjo že ustaljeno krnjenost imajo mogoče tvorjenke iz krnov kot *mobitel* (< mobilni telefon), *mobikartica* (< kartica za mobitel),

⁵ O tipu zloženek z eno črkovno sestavino ali s kratično zvezo piše I. Stramljič Breznik (2010).

telemobil (< telekomunikacijska mobilnost).⁶ Za prekrivanje v posameznih črkovnih sklopih kot presečnih množicah gre pri *džabest* v *mobitelova itak džabest* ponudba. Okrnjenke in prekrivanke hkrati so *globelost* (< globalna debelost), *protestival* (< protestni festival), *berlinale* (< berlinski anale) ipd.

2.1.5

Pomensko najpreciznejša in tako miselno kot stilno impresivna ostaja besedno-zvezna leksika v smislu *prekovati okoliščine* (VSZ 2008: 30), *emocionalni pljusk* (VSZ 2008: 110), *čista marmorna slovenščina* (VSZ 2008: 114), *socialna prikrajšanka* (VSZ 2008: 134), *oldtimerski vlaki* (VSZ 2008: 243), *manira rasnih političičev* (VSZ 2008: 263), *ostarajoča hipijevka* (GM 1999: 39), *njihova upijanjanjoča trdnost* (GM 1999: 91), *val nezaustavljivosti* (GM 1999: 226) ipd.

2.2 Pomenotvorni vidik

Pomensko se širijo tako stari kot novejši in novi leksemi, npr. *kruhomat* je 'naprava za peko kruha' in 'naprava za oddajo oz. delitev kruha'; *inkubator* (*mladih raziskovalcev*), *butik* (*sladic/kruha*), *deteljica* 'izpeljava cest v tej obliki', *humus* 'jed kot čičerikin namaz', *gnezdenje* (*podatkov*) ipd.

2.2.1

Manj opažena, čeprav sploh ne redka, je pomenotvorna oživitev izrazja: *ceh* (društvo Mladinski ceh), *borznik* (Naj vse skupaj propade, borzniki pa naj si najdejo pošteno delo.), *dražbenik* (klikanje dražbenika z miško), *mecen* (gospodarstvenik in mecen), *posestnik* (posestnik ovčar, legalni posestnik orožja), *cestniniti* (cestni odseki, ki se ne cestninijo), *akcija* (blago v akciji), *akcijski* (akcijska cena) ipd.

Z vidika časovnosti leposlovje oživlja starinsko besedje, ki je zmožno časovnega premika celotnega dogajanja in distančnega vpogleda, npr. *bledevati* 'bledeti', *dolgočasovati* 'dolgočasiti', *hiševati* 'gospodariti', *hodevati/hojevati* 'hoditi', *samovati* 'samovati', *sejmovati* 'sejmariti', *telokretati* 'telovaditi', *žegnovati* 'žegnati', *žlahtovati* 'žlahtati se' (KPJ 2000). *Pot je zadobila* 'dobila' *nekoliko položnejši tek* [...]. (G 1980: 8), *No, se je mož predejal* 'prestaviti se' *na drugi konec mize* [...] (G 1980: 247), *Ljubljana se diči* 'ponašati se' *s takimi, kot sem jaz* (GM 1999: 46).

Novo skladenjskopomensko uporabo oz. pomensko aktualizacijo glagolov izražajo primeri kot *mrčati* v *Pred očmi mu je mrčalo od navora* (G 1980: 6) s skladenjskopomenskim prenosom iz vzhodnonarečnega pomena 'mrmrati, brundati' v pomen 'temniti, mračiti'; *žebrati* v *Žebrala je, da s takim kosmatim pač ne bi šla* (G 1980: 90) s skladenjskopomenskim prenosom iz koroškega narečja 'moliti' v ekspresivno rabo 'hitro in enolično govoriti'.

⁶ V slovenskem jezikoslovju so zaenkrat označene kot krnjene zloženke (Stramljič Breznik 2010: 135).

3 Vzajemnost besedotvornega in besedilotvornega delovanja v žanrih literarnega ustvarjanja

Umetniško ustvarjanje z najširšo subjektivizirano žanrskostjo, od umetniškega leposlovja do zabavnega trivialnega branja, ima tudi najširše zmožnosti podajanja vsebin ter posledično tudi najširšo možnost uporabe različnih sociolektov in jezikovnih prvin, zato je neprecenljiv vir nove leksike in jezikovnih prvin.⁷

Leposlovje išče posebno in intenzivno izraznost, največja intenzivnost pa je povezana ravno s pomensko dinamiko v glagolih in izglagolskih tvorjenkah, ki lahko delujejo različnostopenjsko intenzivno in hkrati ekspresivno, tudi kot ustrezne priložnostnice za učinkovitejše ubesedenje konkretnega sporočila. Metafore so dokaz, kako lahko sicer neprecizni izbor splošnega izrazja v ustreznem kontekstu da natančne misli. Metafora kot spoznavno sredstvo po eni strani najbolj neposredno povezuje misel z izrazom, tj. metafora kot miselna figura skrbi za natančnost misli, po drugi strani pa pomenska odprtost metafore omogoča tudi različne pomenske soodvisnosti, ki prebudijo zelena občutja, dajejo občutek nekonvencionalnosti, nepredvidljivosti in zato lahko delujejo tudi provokativno. V nadaljevanju se tudi potrjuje že dobro znano dejstvo, da je metafora najprej in zlasti način mišljenja ter šele posledično tudi ubesedena figura, torej pomembno orodje človekovih spoznavanjjskih zmožnosti (Kante 1998, Bratož 2010). Slednje samo potrjuje, da je sistem metafore pojmovno in pomensko živ.

Pomenska širitev in ožitev leksemov vključuje semaziološko oz. ponovno prepoznavalno-razlagalno stopnjo, ki znotraj (leksemskih) izrazov išče in odkriva (še) neaktualizirane vsebinske lastnosti ter jih prek začetne stilne metaforične rabe (leksikalizirana stilna vloga v besedilu) oblikuje v nove metaforične pomene, ali pa nekdanje aktualne vsebinske lastnosti denotata zaradi nerabe enostavno ukinja,⁸ npr. uporaba besede *vprega* (nadomešča jo *vleka z vlečnimi napravami* in *priključki*) se zaradi pomanjkanja vprežne živine zmanjšuje, *vpregati* in *vpreganje* pa je aktualnoživo v stilni metaforični rabi *vpregati ljudi v delo* ali *prekomerno vpreganje ljudi v delo*; podobno velja za *perišče* kot 'kraj/prostor, kjer se pere' v zvezah *vaško perišče*, *napajališče in perišče*; aktualizacija istega pomena je možna v zvezah kot *Pralnica avtomobilov ima dve perišči* ipd.

Živost metaforične rabe potrjujejo primeri: *Vsak je oddrobil svoje prošnje* (KPJ 2000: 74), *Črke gomazijo kot nekakšne drobne električne mušice* (GM 1999: 57), *Prizvira mimo in se krohota na vsa usta nezaustavljivosti* (GM 1999: 306), *maltretiranje možganov* (GM 1999: 118), *breztelesno poplesovanje zvoka* (GM 1999: 223).

⁷ Prispevek umetniškega ustvarjanja k širjenju in posodabljanju določenega jezika bi poenostavljeno opisali kot prehajanje različnih aktualnih jezikovnih prvin iz jezika ulice v književnost in tu potem prek različnih leposlovnih žanrov sčasoma v splošno rabo pisnega jezika.

⁸ Z leksikološkega in jezikoslovnoizrazijskega vidika je v prid čim bolj razčiščenih pojmovanj in razmerij med pojmi treba povzeti opredelitve A. Vidovič Muhe (2000: 143). Tu obravnavam metaforo kot izraz s pomenotvorno spreminjajočo se, aktivno in (besedilno) stilno vlogo v nasprotju z leksikalizirano/terminološko metaforo, pri kateri ima metaforični pomen načeloma vlogo zapolnitve poimenovalne praznine v zvezi z določenim denotatom in za katero velja opredelitev, da je jezikovna metafora enako termin.

Metaforična dinamika se torej najlažje izraža z glagoli ali izglagolskimi tvorjenkami, ki prevzamejo vlogo funkcijskih metafor.

3.1

Novotvorjenke opravljajo tudi vlogo t. i. inovativne oz. ustvarjalne metafore, ki še posebej poudarja osebni slog pisanja,⁹ kar izkazujejo zgledi: *V tej tišini je slišal samo svoje dihanje, samo svojo sapo in bobnenje v **cevišču** grla in v ustni votlini* (G 1980: 6); *In čudno migetanje je začutil v **koreničevju** telesa* (G 1980: 135); *Čutil je, da bi potreboval vetra, hladnega zračnega **svežca*** (G 1980: 332); *Oni pa je kar momljaj predse in dvigoval oči v **močevino** nad seboj, k zabrisanemu krogu na nebu, ki je bilo menda sonce* (G 1980: 8).

3.2

Intenzivna vidsko-časovna vloga s spremstveno ekspresivnostjo je izražena s priponsko-predponskoobrazilnim razmerjem v označenih glagolskih sestavljenkah, npr. *ko je greh prvega človeka **obsedal** takorekoč slehernu dušo* (G 1980: 19); *da uredite in **sčistite** zmedo v sebi* (G 1980: 27); *z vsakim grizljajem, ki ga je sodnik **scmokal** po ustih* (G 1980: 140); ***oddihovala si je*** (KPJ 2000: 8); *kakor majhna bazilika je zaplavala čez njihove glave in **vzlebdela** v zraku* (KPJ 2000: 11); *in pred očmi mu je **zablisknilo*** (KPJ 2000: 56).

3.3

Posebnost leposlovja so tudi na novo tvorjene onomatopejske oz. posnemovalne glagolske in izglagolske tvorjenke. Zaradi poudarjanja procesualnosti in t. i. glasovnega slikanja je opazno pogosta glagolniška raba nevezavnih izglagolskih tvorjenk: *Z velikimi zamahi sekire je treskal po panjih, da je **frčalo** od njih in se zmeraj po prvem udarcu **razkrehnilo** na dvoje* (G 1980: 11); *Kaj mu vre in **klokota** po duši in telesu* (G 1980: 21); *Skozi čemerno motnjavo je spet **zabumbumbalo*** (G 1980: 148); *Verjetno bi svoje čvekalasto **čeljustanje** in **hvaličenje** nadaljeval do jutra, ko mu Adam ne bi vsega pokvaril* (G 1980: 141); *Vrhove redko posejanih dreves je zganilo zateglo **frljanje*** (G 1980: 214); *Daleč zgoraj je slišal **škrebljanje** prvih kapelj* (G 1980: 214); *Še se je smejala **toktokanju** ure* (KPJ 2000: 316). Poleg povednosti je tu poudarjena tudi estetskost izbranega izraza, in avtorizmi so najtipičnejši poetizmi z možno poudarjeno estetsko vlogo (Čechová 2008: 317–320).

4 Za sklep

Umetniško besedno ustvarjanje teži k popolnosti poimenovanja v smislu doseči čim večjo pomensko in estetsko ustreznost poimenovanega. Želja po poimenovalni popolnosti sili ustvarjalce, da že obstoječe izrazje metaforično uporabijo ali da tvorijo nove izraze; vse je usmerjeno v kar največjo pomensko-izrazno učinkovitost upovedenega, tudi z novotvorjenkami in ustvarjalnimi metaforami. Jezik književnosti kot

⁹ T. i. ustvarjalna oz. kreativna metafora postaja osrednja oblika zlasti pojmovne konceptualizacije – omogoča mišljenjske koncepte oz. nove načine razmišljanja.

odraz ustvarjalne svobode tudi ali pa zlasti zaradi svoje najširše raznovrstnosti dokazano ostaja bistveni dejavnik nadaljnjega dopolnjevanja in oblikovanja slovenščine, še zlasti zapisane.

Literatura

- BRATOŽ, Silva, 2010: *Metafore našega časa*. Koper: Fakulteta za management.
- ČECHOVÁ, Marie idr., 2008: *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Gigafida, Korpus slovenskega jezika: <http://demo.gigafida.net/>
- GLOŽANČEV, Alenka, JAKOPIN, Primož, MICHELIZZA, Mija, URŠIČ, Lučka, ŽELE, Andreja (ur.), 2009: *Novejša slovenska leksika (v povezavi s spletnimi jezikovnimi viri)*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- GRADIŠNIK, Branko, 2008: *V senci pod zelenim zmajem. Vélika Ljubljana za popotnike, prešernovce ino Hrovate*. Ljubljana: UMco d. d. (Zbirka Harlekin)
- HAVRÁNEK, Bohuslav, 1963: *Studie o spisovném jazyce*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd.
- JANČAR, Drago, ²1980: *Galjot*. Murska Sobota: Pomurska založba.
- JANČAR, Drago, 2000: *Katarina, pav in jezuit*. Ljubljana: Slovenska matica.
- JEDLIČKA, Alois idr., 1970: *Základy české stylistiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- KANTE, Božidar (ur. in prev.), 1998: *Kaj je metafora?* Ljubljana: Krtina.
- KOROŠEC, Tomo, 1998: *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Nova Beseda, Korpus slovenskega jezika: http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html
- SKUBIC, Andrej, 1999: *Grenki med*. Ljubljana: DZS.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) I–V*, 1970, 1975, 1979, 1985, 1991. Ljubljana: DZS.
- STRAMLJIČ BREZNIK, Irena, 2010: *Tvorjenke slovenskega jezika med slovarjem in besedilom*. Maribor: Zora 71.
- TOPORIŠIČ, Jože, 2008: *Stilnost in zvrstnost*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 1988: *Slovensko skladijsko besedotvorje ob primerih zloženik*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Partizanska knjiga.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 2000: *Slovensko leksikalno pomenoslovje. Govorica slovarja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 2011: *Slovensko skladijsko besedotvorje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 2013: *Moč in nemoč knjižnega jezika*. Razprave FF. Ljubljana: Znanstvena založba FF.
- ZEMSKAJA, Andrejevna Elena, ²2009: *Slovoobrazovanje kak dejatelj'nost' (na materiale periodičeskoj pečati, živoj razgovornoj reči, hudožestvennoj i naučnoj literatury)*. Moskva: LIBROKOM.